

A Visztulától a Dunáig

Zsille Gábor rovata

Testvéri szablyák Isaszegen

Ígéretemhez híven ezúttal a Budapesttől húsz kilométerre fekvő Isaszegre kirándulunk. Látogatásunk apropója, hogy június 8-án a „helyi erők” a középkori Szent Márton-templomban igazán nagyon szép, felemelő ünnepséget tartottak a lengyel–magyar barátság, ezen belül kiemelten Árpád-házi Szent Kinga tiszteletére. Ezt az úgynevezett lengyel délutánt az Együttműködés Isaszegért Egyesület és az Isaszegi Falumúzeum szervezte, házigazdája az egyesület részéről a lengyelek elhivatott népszerűsítője, Dürr Sándor volt. Jelzem, e kiváló férfi és lelkes munkatársai minden évben tartanak ilyen lengyel délutánt: tavalyi megemlékezésük hősnője Szent Hedvig volt, és már a jövő évi főszereplő neve sem titok: Szent László királyunk, akinek szintén számos lengyel kapcsolódása van. Ám mielőtt elkalandoznék (nagy a kísértés, hiszen Szent László alakja oly gazdag), gyorsan visszakanyarodom az idei történéshez, a Kinganaphoz.

A műemlék templom zsúfolásig megtelt, legalább százfős hallgatóság ült a padokban – ez egészen biztos, ugyanis a házigazdák száz kítűzött készítettek az alkalomra, és nem jutott belőle mindenkinek. A szembemiséző oltár mögött, a szentélyben több társadalmi szervezet képviseltette magát: jelen voltak a Történelmi Vitézi Rend isaszegi alegységének tagjai, továbbá a helyi Szent Márton Lovas Hagyományőrző Egyesület huszárai, akik ezúttal lovuk nélkül díszlelegtek. Hanem az 1848-as lengyel légió hagyományőrző katonái is eljöttek, továbbá középkori lengyel ruhába öltözött hagyományőrzők: azt a gúnyát öltötték magukra, melyet a XVII. század végén uralkodott Sobieski János király katonái viseltek. A helyi egyházközség énekkara, valamint a Klapka György Általános Iskola művészeti szakos tanulói sem hiányoztak, énekszóval, hangszerekkel és felolvasásaikkal gazdagították a programot. Az elhangzottakból kiderült: méltó és igazságos, hogy éppen ebben a tizenegyezer lakosú városkában gyűltünk össze. Tudniillik Isaszeg „a lengyel–magyar barátság jelképe” – legalábbis egy jeles lengyel diplomata, egy időben budapesti konzul, Zenon Tarnowski ezzel a címmel írt emlékezetes cikket hazája egyik folyóiratában. Miről is van szó? Természetesen az isaszegi csatáról, 1848–49-es küzdelmeink egyik legnagyobb sikert hozó ütközetéről. Műsorvezetőként találoán állapította meg Dürr Sándor: „Ezt a rendezvényt ennél jobb helyen nem rendezhettük volna meg. Mindig hangoztatom, hogy az isaszegi emberek büszkéek lehetnek múltjukra, eredetükre, történetükre. Ilyen történelmi helyen élni, mint Isaszeg, nagy büszkeséggel és nagy felelősséggel jár. Itt a hely történelméhez kell méltónak lenni: az isaszegi csata emlékéhez méltó módon kell élni. Igen, Isaszeg nem csupán egy magyarországi település, hanem egy nevezetes történelmi emlékhely.”

Azt hiszem, e ponton érdemes felidézni a csata pontos lefolyását, hogy megértsük, miért nevezhetjük e várost a lengyel–magyar sorsközösség jelképének. Dióhéjban a következő történt: 1849. április 6-án, nagypénteken a hírhedt osztrák tábornagy, Windisch-Grätz főerőit Isaszegnél vonta össze. A déli órákban Klapka György és Damjanich János két hadteste Szentgyörgypuszta felől a faluig nyomta az ellenséget. Az osztrák utóvédek több helyen felgyújtották a közeli Királyerdőt, melynek térségében váltakozó eredménnyel folyt az ütközet. Gáspár András tábornok hadtestével megállt Aszód mellett, és nem avatkozott be; a seregével Dány felől érkező Aulich Lajos pedig felsőbb parancsra várt. Ezért az osztrák Schlick tábornok Gödöllő felől Damjanich csapataira támadt. Damjanich hadteste szörnyű kutyaszorítóba került, és nagyon közel álltak a teljes felmorzsolódáshoz. Ám akkor életmentő segítség érkezett: a József Wysocki vezette lengyel légió hőiesen vetette magát a küzdelembe. Bátor helytállásuknak köszönhetően sikerült megtartani Damjanich hadtestének állásait. A csata kimenetelében a döntő változás akkor következett be, amikor Bauer József vezérkari főnök és Aulich hadtestei megérkeztek, és támadásba lendültek. Időközben Görgey Artúr fővezér is megérkezett a csatamezőre, és ez rendkívül buzdítóan hatott a katonákra. „Ma győznünk kell, vagy visszavonulhatunk a Tisza mögé!” – kiáltotta Görgey. E perctől mindkét fél nagy elszántsággal próbálta kicsikarni a győzelmet, ezért is esett el egyre több katona, s teltek meg sebesültekkel a kötözőhelyek. Este kilenc órára nyilvánvalóvá vált, hogy a császári haderő csatát veszített: a fiatal magyar honvédsereg fényes diadalt aratott a császári haderő fölött. Mindkét fél részéről mintegy ezer-ezer halott maradt a csatamezőn, a sebesültek száma is több ezerre tehető. Az elesetteket az isaszegi határ több pontján temették el, jelentős részüket tömegsírokban. A történészek egybehangzó értékelése szerint ez az ütközet a szabadságharc legvéresebb, ám egyben legfényesebb győztes csatája volt.

Már három órával a Szent Kinga-ünnepség előtt Isaszegen voltam, így hát alkalmam nyílt körülnézni. Természetesen felgyalogoltam a település határában található erdős dombra, fejet hajtani a honvédsíroknál. A gyalogút mellett, itt-ott a fák hűvösében kopott sírkövek láthatók. Az egyikben hangosabb szívdobbanással olvastam, hogy egy ismeretlen lengyel kapitányt temettek oda, aki „a szabadságharcok küzdelmeiben hősi halált halt 1849. április 6-án. Állította Isaszeg lakossága 1972-ben.” A szomszédos síremlék is csupán egyetlen halott maradványait rejt, Harsányi Bálint huszár főtitztét, aki Hajdúszoboszló szülőtte volt és 1822-től 1849-ig élt. A szöveg tanúsága szerint 1848-ban ő hozta haza a Lenkei-huszárokat. Az isaszegi csatában az ellenség lovas hadosztálya ellen vívott hősi küzdelemben elvérzett. Néhány lépéssel arrébb faragott kő emlékoszlop áll, rajta verssorok:

*Igét, melyért éltet áldozának,
Szívébe írták az egész hazának.
Utódról fogja hű utód tanulni,
Hogyan kell élni, s hogy lehet meghalni.*